

stabilization of professional future teacher's personality orientation. Careful choice of the teachers-tutors for the practice students using the means of the pedagogical influence, oriented to the development of the future teachers-philologist's communicative skills.

Key words: *professional orientation, pedagogical technology, cognitive, activity component, communicative skills.*

РОЛЬ СІМ'Ї В РОЗВИТКУ МОВЛЕННЯ ДІТЕЙ РАНЬОГО ВІКУ

УДК: 373.2:81 (075.8)

Богуш Алла

У статті подано методичні поради батькам з розвитку мовлення дітей раннього віку в сім'ї, з тими, хто виховується дома, та з тими, хто відвідує дошкільні навчальні заклади. Схарактеризовано форми і методи роботи вихователів дошкільних закладів з батьками, консультації, оформлення стендів, теків-пересувок, вечори запитань і відповідей, семінари-практикуми, батьківські збори. Подано конкретні приклади окремих форм роботи.

Ключові слова: *мовлення, розвиток, сім'я, діти раннього віку, консультації, бесіди, теки-пересувки, семінари-практикуми.*

РОЛЬ СЕМЬИ В РАЗВИТИИ РЕЧИ ДЕТЕЙ РАННЕГО ВОЗРАСТА

Алла Богуш

В статье представлены методические советы родителям по развитию речи детей раннего возраста в семье с детьми, посещающими дошкольные учебные заведения, и с теми, кто воспитывается дома.

Описаны формы и методы работы воспитателей дошкольных учебных учреждений с родителями по развитию речи детей раннего возраста в семье: посещение детей на дому, беседы с родителями, консультации (устные и письменные), оформление стендов для родителей, папки-передвижки, вечера вопросов и ответов, семинары-практикумы по развитию речи детей в семье, родительские собрания. Даны конкретные примеры консультаций, бесед, тематика семинаров-практикумов.

Ключевые слова: *дети раннего возраста, речь, развитие, консультации, беседы, папки-передвижки, семинары-практикумы.*

FAMILY ROLE IN TRAINING SPEECH OF CHILDREN OF TENDER AGE

A. Bogush

The article deals with the methodic recommendations to parents for training child's speech at family: children which attend kindergarten and children who are brought up learn at home.

In the article the forms and methods are described: visiting children at home, conversations with parents, different type of consultation, making informative stands for parents, mobile folders, gatherings of

questions and answers, seminar- practicums by the problem of training speech of children of early age. The concrete examples of consultations, conversations, subjects of seminar-practicums are represented in it.

Key words: *children of tender age, speech, consultations, mobile folders, seminar-practicum, parents, family.*

Батьки не можуть залишатись байдужими до мовленнєвих вад своїх дітей. У колі сім'ї дорослі розуміють малюка з півслова, і він почуває себе спокійно. Натомість минають роки, поширюється мовленнєве спілкування дитини і ці вад стають на перешкоді швидкого встановлення контактів з однолітками, виникають ті чи ті ускладнення.

У ранньому віці закладається фундамент мовленнєвого розвитку дітей. Відбувається це у природному сімейному середовищі. Сім'я дає дитині те, чого не може дати жодний із соціальних інститутів. Ставлення до дитини в сім'ї багато в чому визначає подальший особистісний розвиток дитини, її входження в більш складний і жорстокий, порівняно з сім'єю, соціальний світ та світ довкілля.

Особливої значущості набуває правильне ставлення батьків до розвитку мовлення малюка. У сім'ї дитину розуміють з півслова чи за її жестами. За межами сім'ї затримки розвитку мовлення та його вади викликають перші дитячі неприємності. Дитину не розуміють, їй дають прізвиська, якщо вона не вимовляє звуки. Звідси – дитячі сльози, небажання малюка спілкуватись зі своїми однолітками та старшими дітьми. Такий дискомфортний емоційний стан дитини призводить до деформації її особистості.

Батькам слід пам'ятати, що мовленнєвий розвиток дітей започатковується з перших днів життя дитини. В жоден з наступних вікових періодів життя не розвивається мовлення дитини такими швидкими темпами, як у перші 3 роки життя. Але це можливо тільки за умови постійного спілкування дорослих з дитиною. Важливо створити для дитини в сім'ї з перших днів її життя сприятливе розвивальне мовленнєве середовище. Дитина в періоди активного неспання повинна весь час чути мовлення дорослих.

Історії відомі 38 випадків, коли діти віком від 2 до 5 років потрапили до тварин і перебували поза людським спілкуванням, вони не чули людського мовлення, були позбавлені людського спілкування в найбільш сензитивний період розвитку мовлення, оскільки «виховувались» тваринами. Всі спроби навчити таких дітей людського мовлення та спілкування після повернення в людське середовище виявились невдалими. Ці факти ще раз підтверджують виключно важливу роль правильної організації спілкування дитини з близькими для неї людьми та своєчасного стимулювання і розвитку всіх мовленнєвих проявів малюка з перших днів його життя в сім'ї [2].

Сьогодні здебільшого діти до 3 років виховуються вдома, у своїх сім'ях. З сім'ї діти приходять відразу в молодшу чи, навіть, у середню групу дошкільного навчального закладу. Тому педагоги дошкільних закладів повинні проводити роботу з батьками водночас у двох напрямках: а) з батьками, діти яких відвідують ясельні групи; б) з батьками, діти яких виховуються вдома.

На жаль, молоді батьки, які не мають спеціальної педагогічної освіти, досить часто не знають, як потрібно розмовляти з дитиною, як готувати її мовленнєвий апарат до звуковимови. Батьки вважають, якщо дитина не голод-

на, суха, лежить і мовчить, то це її природний стан. Мовчать і батьки, мати, яка виконує свою роботу і задоволена, що дитина мовчить.

Часом перші занепокоєння виникають у батьків у кінці другого року життя. Тоді вони звертаються до лікаря із запитанням: «Чому моя дитина мовчить («мовчун»), тоді як інші діти у її віці вже дуже добре розмовляють?»

Педагогічна просвіта батьків і педагогічна пропаганда знань - обов'язкова складова частина роботи дошкільних навчальних закладів. Батьків потрібно познайомити з особливостями становлення і розвитку мовлення дітей на першому, другому і третьому роках життя, із закономірними типовими помилками, методами і прийомами розвитку мовлення і мовленнєвого спілкування з дітьми в сім'ї на кожному віковому етапі.

Форми роботи вихователів з сім'єю такі: відвідування дітей вдома і бесіда з батьками, консультації, бесіди, групові збори, засоби наочної педагогічної пропаганди, школи молодих батьків, семінари-практикуми, папки-пересувки, вечора запитань і відповідей.

Робота з батьками планується обов'язково в плані виховної роботи, визначаються конкретні форми і терміни проведення. Відвідування дітей вдома за складом списку дошкільного закладу відбувається на початку навчального року у вересні місяці. Вихователь знайомиться з умовами сімейного виховання: склад сім'ї, наявність іграшок; з'ясовує, хто постійно спілкується з дитиною, тобто з'ясовує розвивальний потенціал мовленнєвого середовища в сім'ї.

Після відвідування дітей в сім'ї та обстеження рівня мовленнєвого розвитку дітей вже у жовтні місяці можна провести групові батьківські збори з теми: «Розвиток мовлення – основа розумового розвитку дитини». В доповіді потрібно дати аналіз причин затримки мовленнєвого розвитку окремих дітей цієї вікової групи, познайомити батьків з конкретними методами і прийомами роботи з розвитку мовлення.

У жовтні разом із дитячою поліклінікою необхідно узгодити список складу сімей певного мікрорайону, діти яких не відвідують дошкільні навчальні заклади. Упродовж жовтня вихователі ясельних груп повинні відвідати ці сім'ї для подальшого планування роботи з педагогічної просвіти батьків.

Один раз на місяць потрібно проводити у спеціально відведені для цього дні і години консультації з розвитку мовлення дітей як тих, хто відвідує дошкільний заклад, так і тих, хто не відвідує.

Наводимо орієнтовну тематику консультацій для батьків [1]:

- Орієнтовні показники розвитку мовлення дітей (першого, другого, третього років життя).

- Розвиток голосових реакцій в першій половині першого року життя.

- Розвиток у дітей розуміння мовлення дорослих.

- Розвиток активного мовлення дітей на першому році життя.

- Ігри і заняття з дітьми другого року життя.

- Ігри з лялькою в ранньому віці.

- Розвиток діалогічного мовлення на третьому році життя.

- Усна народна творчість у розвитку мовлення дітей раннього віку.

- Причини затримки мовленнєвого розвитку дітей до трьох років.

- Корекційні заняття з дітьми, які мають затримки мовленнєвого розвитку.

- Перші картинки і книжки дитини.

Наводимо текст консультації для батьків з теми: «Перші картинки і книжки дитини в сім'ї».

Підготовчий етап. Під час відвідування дітей вдома необхідно з'ясувати, чи є в дитини книги, які це книжки, чи вміє дитина поводитися з книгами, чи показують дитині картинки, як вона поводить з картинками, з якого віку дітям у сім'ї дають книжку.

Орієнтовний текст повідомлення педагога [2].

- Всім вам добре відомі слова: «Книга - джерело знань». Саме ми повинні разом з вами прищепити дитині любов до книги, навчити її правильно поводитися з книгою. З якого ж віку можна привчати дітей до книги, показувати і давати в руки дитині книгу? Які ж книги доступні і зрозумілі малюку?

Першими дитячими книжками повинні бути книжки-картинки. Такі книжки видаються у вигляді ширмочки (показує батькам) у двох видах: а) ілюстрація тексту без підпису; б) ілюстрація тексту з підписом (не більше 1-2 рядків у кінці сторінки). Це «Іграшки» І. Неходи, «Ясочка маленька» Н. Забіли, «Курочка ряба», «Козенята і вовк» і т. ін.

Книжки-картинки рекомендують показувати на початку другого року життя, коли дитина вже знайома з предметами та іграшками, що зображені на картинках. Як показувати такі книжки? Чи можна відразу давати дітям в руки книжку? Ні, давати книгу в руки дитині не можна, вона її відразу «спробує» на язик, покусить, яка вона, переверне зображенням униз і викине, як щось несмачне і непотрібне. Тому хтось із дорослих (мати, батько, бабуся, дідусь) повинні посадити дитину до себе на коліна і привернути увагу до зображеного на картинці, викликати насамперед зосередження уваги на слові дорослого. Наприклад: «Русланочко, ми зараз з тобою подивимося книжечку. Сідай зручно. Яка цікава книжечка, подивись. (Дорослий тримає книжку в руках і звертає увагу дитини на обкладинку).

- Хто це, Русланочко? - Так, це курочки. Скажи: «Курочки». - Давай покликаемо курочок: «Ціпу-ціпу-ціп». Скажи, Русланочко, ціпу-ціпу-ціп. Покажи, де курочки. Поклич ще раз курочок: ціпу-ціпу-ціп. А це хто? - Так, це дівчинка. Звуть її Маринка. А це хто? - Так, це хлопчик. Звуть його Юрочка. Скажи: Юрочка. Що ж роблять Маринка і Юрочка? - Кришать ціпкам хліб. Скажи: кришать хліб. Дорослий показує наступну картинку і читає: «Подивись, Русланочко, ціпки бачать кришечки, дзьобиками - тук-тук. Скажи: дзьобиками - тук-тук. Що ж сталося з хлібом? Ой, лишенько, весь шматок вихопили з рук». Після цього дитині потрібно прочитати двічі підряд вірш Н. Забіли «Курочки».

Вихопили з рук. Скажи, Русланочко, «ой, лишенько, вихопили з рук». Дорослі повинні знати, що на одному занятті можна розглянути тільки одну картинку в книзі і прочитати один вірш. Заняття закінчується хованням книжки. «Погодували Маринка і Юрочка курочок, ціпок і пішли додому. І Русланка піде гратися».

На перших заняттях дитині не слід давати книгу в руки для самостійного використання. На наступному занятті розглядання книги починається із знайомої картинки. Дорослий показує картинку і запитують: «Хто це? (курочки) Поклич курочок, Русланочко {ціпу-ціпу-ціп}. А це хто? (Маринка, Юрочка) Що вони роблять?» Читає вірш. Після цього привертає увагу до іншого

зображення, наприклад, жабенятка, стимулює повторити це слово. Читає вірш Н. Забіли «Жабенятко».

Ну, на кого це схоже? Так поступово впродовж кількох днів треба розглядати ілюстрації у книзі. Коли всі картинки будуть дитині знайомі, коли вона буде знати їх назву, вимовляти окремі слова і фрази, можна дати їй книжку-картинку на деякий час для самостійного користування. Самостійне розглядання книжки повинне відбуватись тільки у ненав'язливій присутності дорослого. Як тільки ви помітите, що в дитини зник інтерес до книжки, потрібно запропонувати їй покласти книжку на місце: «Ось сюди, нехай тут книжечка полежить. Так само можна розглядати окремі картинки або ілюстрації з журналів, книг. При цьому слід пам'ятати, що зображення повинні бути дітям добре знайомі».

У кожній віковій групі потрібно оформити стенд для батьків з розвитку мовлення дітей. На стенді повинні бути вказані типові затримки та помилки мовленнєвого розвитку дітей; орієнтовні показники з розвитку мовлення; конкретні рекомендації батькам з розвитку мовлення дитини. Дати перелік іграшок, книг, які можна прочитати дітям. Тематика бесід може бути різноманітна залежно від рівня розвитку мовлення дітей.

Орієнтовна тематика бесід з батьками з розвитку мовлення [1].

1. Скільки слів у словнику вашої дитини?
2. Чи правильно розмовляє ваша дитина?
3. Про що потрібно розмовляти з дитиною?
4. Як ставитися до дитячих слів?
5. Як виправити мовлення дитини?
6. Які іграшки (книги, картинки) потрібні дитині?
7. Ігри з лялькою в сім'ї.
8. Чи потрібно вивчати з дитиною вірш?

Наприклад, текст бесіди з батьками «Як ставитися до дитячих слів?»

На другому і третьому роках життя у словнику дітей багато полегшуючих слів. Дитина вимовляє *моця* (можна), *ляля* (лялька), *коко* (яйце), *гав-гав* (собака), *тік-так* (годинник), *киця* (кішка). Це закономірне явище. Як повинні розмовляти з дитиною батьки? Чи потрібно повторювати полегшуючі слова? Чи потрібно розмовляти тільки правильним мовленням?

На другому році життя батьки можуть назвати полегшуюче слово, але відразу потрібно вимовити і правильне слово. Наприклад: «Наталочко, дай Юлі гав-гав, собачку». Дитина повинна обов'язково почути правильне слово.

На третьому році життя дорослі повинні вже розмовляти з дитиною правильним дорослим мовленням і вимагати від дитини, щоб вона правильно вимовляла кожне слово.

Окремим батькам, які цікавляться літературою з розвитку мовлення, можна запропонувати теку-пересувку. В теку-пересувку треба покласти методичну літературу (1-2 книги) з вказівкою, які розділи чи параграфи батьки повинні прочитати; дитячі книжки з методичними вказівками (короткими), як їх потрібно читати; тексти 2-3 ігор, 2-3 забавлянки для заучування з дітьми вдома, 2-3 картинки з анотацією, як їх використовувати.

Один-два рази на рік проводять вечори запитань і відповідей для батьків, діти яких відвідують і не відвідують дошкільний заклад. За місяць до цього

вивішують оголошення біля входу в дошкільний заклад, ящик. В оголошенні зазначається тема, день і час проведення, хто може взяти участь у такому вечорі.

Для проведення вечора запрошуються вчені, логопеди, лікарі. Необхідно підготувати виставку літератури, дитячих книжок, наочного матеріалу та іграшок. Можна показати фільм про дітей раннього віку.

Ефективною формою роботи з батьками є семінари-практикуми з розвитку мовлення дітей раннього віку. Такі семінари слід проводити двічі на місяць у зручний час.

Один раз на місяць проводять теоретичні заняття, другий – практичні.

Наводимо орієнтовну тематику семінару-практикуму для батьків, діти яких відвідують дошкільний заклад [2].

Жовтень

Заняття 1.

1. Характеристика мовлення дітей раннього віку.
 2. Орієнтовні показники розвитку мовлення дітей.
 3. Завдання і зміст розвитку мовлення дітей раннього віку. Заняття 2.
1. Аналіз методичної літератури з розвитку мовлення дітей.
 2. Ігри з розвитку мовлення дітей у сім'ї.

Листопад

Заняття 1.

1. Розвиток розуміння мовлення дітей.
 2. Шляхи розвитку активного мовлення в сім'ї. Заняття 2.
1. Ігри і заняття на розвиток розуміння мовлення дітей у сім'ї.
 2. Ігри і заняття на розвиток активного мовлення дітей у сім'ї.

Грудень

Заняття 1.

1. Вплив спілкування дитини з дорослим на розвиток мовлення.
 2. Спілкування дітей з однолітками. Заняття 2.
1. Як навчити дітей спілкуватись з дорослими і однолітками.

Січень

Заняття 1.

1. Аналіз результатів обстеження звуковимови дітей.
 2. Виховання у дітей правильної звуковимови. Заняття 2.
1. Ігри і вправи на виховання правильної звуковимови.
 2. Дитячі іграшки, що стимулюють звуконаслідування.

Лютий

Заняття 1.

1. Роль усної народної творчості в розвитку мовлення дітей раннього віку.
 2. Прийоми розповідання казок і читання забавлянок у сім'ї. Заняття 2.
1. Аналіз творів усної народної творчості.
 2. Використання усної народної творчості в сім'ї.

Березень

Заняття 1.

1. Дитяча книжка в сім'ї.
 2. Як розглядати з дітьми картинки? Заняття 2.
1. Аналіз дитячих книг, картинок, ілюстрацій.

Квітень

Заняття 1.

1. Які іграшки потрібні дитині?
2. Ігровий куточок у сім'ї. Заняття 2.

1. Іграшка і її роль у розвитку мовлення. Ігри з іграшками.

2. Аналіз іграшок.

Травень

Заняття 1.

1. Вихідний день у сім'ї.

2. Робота з розвитку мовлення в літній і відпускний період.

З батьками мікрорайону, діти яких не відвідують дошкільний заклад, доцільно організувати лекторій чи школу для молодих батьків. У таких лекторіях і школах батькам дають знання з усіх питань розвитку і виховання дітей від народження до 3 років. Суттєве місце при складанні програми повинні зайняти питання з розвитку мовлення дітей.

Отже, систематична робота батьків з дитиною з розвитку мовлення дітей буде сприяти збагаченню словника дітей раннього віку та стимулюватиме активне розмовне мовлення.

Література.

1. Богуш А.М. Мова дітей.: посібник для батьків дошкільнят та соціальних педагогів. / А.М. Богуш. – К. : Кобза, 2003.

2. Богуш А.М. Теорія і методика розвитку мовлення дітей раннього віку.: навчальний посібник/ А.М. Богуш. – К. : Видавничий Дім «Слово», 2003.

3. Кольцова М.М. Ребенок учится говорить/М.М. Кольцова. – М. : Наука, 1980.

4. Фролова А.Н. Игры-занятия с малышами/ А.Н. Фролова. – К. : Рад. шк., 1987.

FAMILY ROLE IN TRAINING SPEECH OF CHILDREN OF TENDER AGE

A. Bogush

Abstract. *The article deals with the methodic recommendations to parents for training child's speech at family: children which attend kindergadens and children who are brought up learn at home.*

In the article the forms and methods are described: visiting children at home, conversations with parents, different type consultation, making informative stands for parents, mobile folders, gatherings of questions and answers, seminar-practicums by the problem of training speech of children of early age. The concrete examples of consultations, conversations, subjects of seminar-practicums are represented in it.

Key words: *children of tender age, speech, consultations, mobile folders, seminar-practicum, parents, family.*